

2.2.

OŽIVLJAVANJE KAJKAVSKOG IZDAVAŠTVA

Osim *Kaja*, krajem 1960-ih pokrenuto je, kao što je spomenuto, još nekoliko periodičkih publikacija koje su u svoj fokus stavile kajkavsku kulturu, u sklopu čega do izražaja dolazi i kajkavska književnost. Prva i najznačajnija takva periodička publikacija bio je *Kajkavski kalendar* (od 1971. *Kajkavski kolendar*) koji je 1969. pokrenut u Čakovcu u okviru djelatnosti tamošnjeg Kulturno-prosvjetnog društva (KPD) "Zrinski". Pokretanje publikacije inicirali su tada mladi novinari Dragutin Feletar, Ernest Fišer i Tomislav Đurić, koji su nakon uspješne obnove ponovnog izlaženja pučko-publicističke periodičke publikacije *Međimurski kalendar*⁴² godinu ranije shvatili da je Međimurje "ekonomski nedoraslo da samo kupuje i financira jednu kvalitetnu ediciju poput kalendara, pa je nužno proširiti područje izdavanja", kako je to formulirao Feletar⁴³, koji stoga iznosi ideju da se osnuje udruženje/redakcija koje bi izdavalo publikaciju koja bi pokrivala šire područje, odnosno one dijelove Hrvatske na kojima se govori kajkavskim jezikom, i koja bi, sukladno tome, nosila naslov *Kajkavski kalendar*. Redakcija *Kajkavskog kalendara* osnovana je sredinom lipnja 1969. te je pod vodstvom Feletara, koji je bio glavni urednik, ubrzo priredila i izdala prvi broj svojeg periodika za 1970. koji je polučio velik uspjeh – i u kulturno-prosvjetiteljskom i u financijskom smislu. Kalendar je okupio gotovo stotinjak suradnika iz različitih struka te je donosio članke o različitim područjima povezanim s Međimurjem, ali i ostalim kajkavskim krajevima, a dio

---

⁴² Neposredno prije nego je obnovljeno njegovo izlaženje, *Veliki međimurski kalendar* / *Međimurski kalendar* izlazio je od 1954. do 1965.

⁴³ *Zapisnik sa Osnivačkog sastanka udruženja (redakcije) "Kajkavskog kalendara", održanog u Čakovcu u utorak 10. lipnja 1969.* U: Cesar, Jurica (ur.): Kulturno-prosvjetno društvo "Zrinski". žrtigova, Državni arhiv za Međimurje, 2011. Str. 12.

prostora posvećen je i književnosti, i to više kajkavskoj nego na standardnom jeziku. Tako se kajkavskim stihovima u tome periodiku javljaju brojni pjesnici, i to iz gotovo svih kajkavskih krajeva (Milivoj Slaviček, Ernest Fišer, Ivica Jembrih, Stjepan Bence, Stanko Kancijan, Ljubica Duić, Zvonko Kovač, Pajo Kanižaj, Milan Krmpotić, Božena Loborec, Martin Hegedušić, Miroslav Dolenc Dravski, Stjepan Draganić, Stanko Dominić, Stjepan Jakševac, Božo Hlastec itd.).

Koliko je *Kajkavski kolendar* bio dobro primljen kod publike govori i njegova visoka naklada, koja je kulminirala s oko 11.000 primjeraka broja objavljenog krajem 1971. No, bio je to, nažalost, i posljednji broj *Kajkavskog kolendara*. Naime, Komisija za idejno osposobljavanje Općinske konferencije Saveza komunista Čakovec u svojem dopisu od 29. prosinca 1971. obavještava vodstvo KPD-a "Zrinski" kako je u dijelu sadržaja *Kajkavskog kolendara* za 1972. "uočljiva nota nacionalizma, da bi u pjesmi Ž. Sabola 'Kad izgovorim tvoje ime' bilo ispoljena i šovinistička uvjerenja"⁴⁴. Zasmatalo im je i to što "u ovogodišnjem kalendaru prevladavaju vjerski datumi i nazivi... i vjerski osjećaji"⁴⁵. Stoga sugeriraju Upravnom odboru KPD-a "Zrinski" da donese odluku o povlačenju svojeg periodika s tržišta. Pritom je, po njihovu mišljenju, potrebno Feletara i Fišera pozvati i na "političku odgovornost" u okviru matičnih im odbora SKH. Uvaživši takav optužni prijedlog, Okružno javno tužilaštvo iz Varaždina 3. veljače 1972. donijelo je Rješenje da se privremeno zabranjuje raspačavanje publikacije *Kajkavski kolendar* zbog toga što u njemu objavljena pjesma *Kad izgovorim tvoje ime* Željka Sabola "sadržava u sebi sve karakteristike jedne nacionalističko-šovinističke pjesme u kojoj se prikazuje neistinito političko i ekonomsko stanje Hrvatske

---

⁴⁴ *Ocjena Kajkavskog kolendara 1972. Općinske konferencije SK Hrvatske*. U: Cesar, Jurica (ur.): Kulturno-prosvjetno društvo "Zrinski". Str. 107.

⁴⁵ Isto.

i potiče i razviju [razvija] negativna nacionalistička osjećanja”⁴⁶. Reagirajući na neutemeljene i očito politički motivirane optužbe na kalendar i Sabolovu pjesmu, Feletar i Fišer sastavili su opsežne i uvjerljive *Teze za obranu pjesme* od optužbi tužilaštva u kojima pokušavaju objasniti kako u pjesmi nema ni traga nacionalizma i šovinizma, no teze su odbačene te je preostali dio naklade koji još nije bio prodan (oko 1.500 primjeraka) spaljen. Optužba je svoje argumente temeljila na bukvalnom shvaćanju pjesme i spekulativnim zaključcima pripisujući joj, odnosno *upisujući* u nju, tvrdnje kojih u pjesmi ni izdaleka nije bilo. Feletar i Fišer su sve to opširno i detaljno obrazložili, navodeći, između ostalog, kako pjesma ne smije biti doslovno shvaćena jer je ona umjetničko djelo u kojem jezik ima simboličku, a ne doslovnu funkciju, te da je pjesma već ranije objavljena u nekim drugim publikacijama u kojima nije izazvala nikakve reakcije ni optužbe. No, očito nije bilo važno o čemu pjesma zaista govori, nego je nadležnim organima trebao kakav-takav izgovor da obustave izlaženje te publikacije koju je čitateljstvo vrlo dobro prihvatilo. I u tome su i uspjeli jer je KPD “Zrinski” obustavio izlaženje periodika, štoviše, morao je obustaviti rad i cijelog društva.

Unatoč tome što je na području Hrvatskog zagorja još od 1957. izlazila periodička publikacija koja je dio svojeg prostora posvećivala i kulturi (*Zagorski kolendar/godišnjak*), a zagorsku je književnost i kulturu od 1968. u svoj obuhvat uključio i *Kaj*, jednako kao i godinu potom pokrenuti čakovečki *Kajkavski kalendar/kolendar*, skupina zagorskih književnika i intelektualaca okupljenih oko Antuna Kozine u Krapini 1969. pokreće još jedan kulturno-prosvjetni periodik, časopis *Hrvatsko zagorje*. Kao *časopis za kulturno-prosvjetna i društvena pitanja* taj je periodik trebao, kako stoji u nepotpisanom predgovoru prvom broju (vjerojatni autor je glavni urednik Kozina), poslužiti kao medij “u kojem će ostati

---

⁴⁶ Okružno javno tužilaštvo Varaždin: *Rješenje*. U: Cesar, Jurica (ur.): Kulturno-prosvjetno društvo “Zrinski”. Str. 123.

zapisani svi značajniji opći i lokalni događaji ovoga kraja iz svakodnevnog života ljudi Hrvatskog zagorja, te njihov kulturni, društveni, politički i ekonomski razvitak”, a časopis će omogućiti i objavljivanje “literarnih i naučno-popularnih tekstova, umjetničkih priloga i zagorske kronike”⁴⁷. Časopis je, kao i *Kajkavski kalendar/kolendar*, bio sadržajno vrlo raznolik: dio časopisa posvećen je člancima o obljetnicama istaknutih ličnosti iz Zagorja, dio člancima iz povijesti te regije, dio govori o aktualnostima iz Zagorja (u širokom rasponu od kulture do sporta), dio donosi prikaze knjiga, a dio je posvećen i književnom stvaralaštvu, i to podjednako na kajkavskom i standardnom jeziku. Kajkavske su uratke u njemu objavljivali Stjepan Jakševac, Ljubica Konjević, Ivica Jembrih, Stjepan Bence, Stanko Dominić, Pero Vuglač, Marija Novak, Antun Galović i drugi pjesnici koji su se uglavnom držali tradicije zavičajno-idiličnog i socijalnog kajkavskog pjesništva.

Ogranci Matice hrvatske u Čakovcu, Varaždinu i Koprivnici planirali su krajem 1971. zajednički pokrenuti kulturni časopis *Hrvatski sjever*. Kao što navodi Zvonimir Bartolić, koji je trebao biti njegov glavni urednik, časopis je trebao biti pokrenut kako bi kulturno oživio sjevernohrvatske krajeve: “U međusobnim kontaktima predstavnici triju ogranaka Matice hrvatske, Čakovca, Koprivnice i Varaždina, tijekom 1970. i početkom 1971. došli su do zaključka da je u prošlosti intelektualno vrlo produktivno područje sjeverozapadne Hrvatske u razdoblju nakon drugog svjetskog rata na području kulture permanentno doživljavalo nazadovanje (...) Gradovi koji su svojedobno imali brojna prosvjetna društva, po nekoliko listova, pod budnim okom agitpropa u razdoblju nakon drugog svjetskog rata spali su na razinu anonimnih naselja. Uočivši takvo stanje predstavnici triju Matice... došli su do zaključka da je jedan od temeljnih uzroka intelektualnoga,

---

⁴⁷ Hrvatsko zagorje, 1(1969), 1, str. 3.

književnog i općekulturnog zaostajanja, nedostatak časopisa”⁴⁸. Prvi broj *Hrvatskog sjevera* trebao se pojaviti pred Božić 1971. Članci su već bili prikupljeni, štoviše i pripremljeni za tisak, no baš u to vrijeme, kao što je spominjano, zabranjen je rad Matice hrvatskoj, pa tako i njezinim ograncima, te je Bartolić sam obustavio tiskanje časopisa, uspjevši spasiti rukopise. Iako časopis nije objavljen, zanimljivo je da je o njemu napisan prikaz. Naime, *Hrvatski je sjever* trebao izaći otprilike u isto vrijeme kada i novi broj *Kajkovskog kolendara* pa je Dragutin Toma, tajnik Matičina čakovečkog ogranka, u tom časopisu KPD-a “Zrinski” objavio prikaz za tisak pripremljenog prvog broja *Hrvatskog sjevera*, vjerujući da će izaći netom nakon izlaska kalendara⁴⁹. Kako bilo da bilo, Zvonimir Bartolić, nesuđeni urednik *Hrvatskog sjevera*, nije zaboravio na nerealizirani proljećarski časopis niti četvrt stoljeća nakon zaustavljanja projekta – kulturni časopis istog naslova pokrenuo je 1996. u Čakovcu te ga uređivao sve do smrti 2009. Bartolić je 1992. pokrenuo te također do smrti uređivao i godišnjak *Hrvatski kajkavski kalendar*, koji, ne samo po sličnom naslovu, nego i po koncepciji predstavlja svojevrsan nastavak *Kajkovskog kolendara*. I časopis *Hrvatsko zagorje* dobio je novi tečaj nakon demokratskih promjena 1990-ih – pod neizmijenjenim naslovom, ali novim podnaslovom *časopis za kulturu Krapinsko-zagorske županije*, od 1995. izdaje ga udruga Kajkaviana iz Donje Stubice.

Krajem 1960-ih dolazi i do porasta izdavanja kajkavskih knjiga, odnosno općenito djela autora iz sjeverozapadne Hrvatske. Što se tiče kajkavske književnosti, najveću važnost imala je *Kajeva Biblioteka “Ignac Kristijanović”*, u sklopu koje je 1970. objavljeno pet zbirki kajkavske poezije, Stanko Dominić *Kesne cvetje*, Božo Hlastec *Stari poti*, Ivan Horvat *Razlejtane vode*, Verica Jačmenica Jazbec *Droptinice* i Božena Loborec *Čez mene ljudi idu*,

---

⁴⁸ Bartolić, Zvonimir: *Napokon Hrvatski sjever*. Hrvatski sjever, 1 (1996), 1, str. 3-4.

⁴⁹ Toma, Dragutin: *Hrvatski sjever*. Kajkavski kalendar, 3(1971), 3, str. 315-316.

te jedna knjiga kajkavske proze, *Ču-ču Štjef* Stjepana Draganića. Nakon Zagreba glavni punkt kajkavskog (književnog) izdavaštva predstavljao je Čakovec. Što se tiče kajkavske književnosti, tamošnji ogranak Matice hrvatske objavio je izbor kajkavskih pjesama Nikole Pavića *Prsten zvenknul* (1968, prir. Z. Bartolić) te panorama hrvatskog kajkavskog pjesništva o Međimurju *Popevka zemlji* (1971). Među književnim djelima izdali su još i pjesničke zbirke Ernesta Fišera *Nagrizeni anđeo* (1965) i *Drugi silazak* (1969), Ljubice Duić *U sjeni maloga grada* (1965), Milivoja Slavičeka *Soneti, pjesme o ljubavi i ostale pjesme* (1967), Stijepe Mijovića Kočana *Ja odozdo* (1970) te *Zbornik poezije mladih* (1970, ur. Zvonimir Bartolić i Dragutin Toma).⁵⁰ Važan doprinos oživljavanju kajkavske književnosti svojim je izdavaštvom dao i KPD "Zrinski", koji je unutar svoje *Biblioteke Kajkavskog kalendara* 1971. izdao zbirke kajkavskih pjesama Stjepana Bencea *Sledi i tragi*, Ivice Jembriha *Vse – i dihanje*, Stanka Kancijana *Zbrani čemer*, Martina Hegedušića *Žuli z vincem zalejani* i Dragutina Feletara *Moje Međimorje*, u drugom su krugu iste godine izdane i zbirke Paje Kanižaja *Kralju Tomislavu* i Božidara Hlasteca *Zvezde nad Sanoborom*.⁵¹

Izdavačku djelatnost razvili su i varaždinski i koprivnički ogranci Matice hrvatske. Od književnih djela varaždinski ogranak objavio je romane Armina Rijavca *Nalik je beskraj* (1969) i *Trenutak leptira* (1970) te zbirku haiku poezije Zvonka Petrovića

⁵⁰ Osim toga objavili su i sljedeće knjige: Martin Meršić, Vinko Žganec: *Jačkar: hrvatske narodne jačke iz Gradišća* (1964); Antun Golub: *Heroj crvenog sela* (1965); Lujo Brezedi: *Mapa radova* (1966); Dragutin Feletar: *Iz povijesti Međimurja: slike iz hrvatske povijesti i drugi feljtoni* (1968); Đorđe Gavranović: *Međimurske razglednice* (1969).

⁵¹ Osim književnih djela, KPD "Zrinski" je tijekom 1971. izdao i povijesno-zemljopisnu monografiju Dragutina Feletara *Legrad*, povijesnoumjetničku monografiju Feletara i Đurića *Stari gradovi i dvorci sjeverozapadne Hrvatske* te stručno-popularnu knjižicu istog autorskog dvojca *Navek on živi ki zgine pošteno* o Zrinskim i Frankopanima, koja je postala pravi bestseller pa su u kratkom roku tiskana tri izdanja, sveukupno oko 15.000 primjeraka.

Trenuci zaborava (1971).⁵² Koprivnički je pak ogranak objavio dvije kajkavske zbirke Milana Krmpotića, *Lubljeni moj kraj* (1967) i *Najlepše reči* (1969), pjesničku zbirku *Suhi osinjak* (1969) Žarka Marjanovića te sabrana književna djela (među kojima i kajkavske stihove) Mihovila Pavleka Miškine (1968, prir. Zvonimir Kulundžić). Iznimnu važnost za oživljavanje kajkavske književnosti imali su i zbornici s kajkavskih pjesničkih recitala u kojima je ukupno zastupljeno pedesetak kajkavskih pjesnika. Recital kajkavske lirike "Dragutin Domjanić" u Sv. Ivanu Zelini pratio je zbornik *Zeleni bregi Zeline*, u kojem su 1970. (ur. Joža Skok) objavljene pjesme tridesetak, a 1971. četrdesetak pjesnika⁵³, među kojima su bili i neki od istaknutijih poslijeratnih kajkavskih pjesnika, kao što su Zaltko Crnec, Miroslav Dolenc Dravski, Ivica Jembrih, Ivo Kalinski, Pajo Kanižaj, Zvonko Kovač itd. Recital kajkavske lirike u Zlatar Bistrici pratio je zbornik *Zbor kajkavskih pjesnika*, u čijem je prvom izdanju (1971) predstavljeno sedamnaest pjesnika, među kojima su također bili neki od istaknutijih suvremenih kajkavskih pjesnika, kao što su Zvonko Kovač, Ivica Jembrih i Pajo Kanižaj. Prva i jedina Smotra kajkavskog pjesništva "Samobor 1971." ovjekovječena je zbornikom *Horvacka zemlica* (1971) koji je priredio Joža Skok. Grupiravši pjesnike prema regionalnoj provenijenciji, zbornik je okupio trideset i pet pjesnika iz svih kajkavskih regija: *Zmed Murom i Dravom* (Stjepan Bence, Dragutin Feletar, Ljubica Duić-Jovanović, Marija Novak), *Zpodravske ravnice* (Miroslav Dolenc Dravski, Ivan Horvat, Fran Koncelak, Božena Loborec, Katica Šimec, Pajo Kanižaj), *Zagorski bregi i poti* (Adalbert Pogačić, Stanko

⁵² Osim toga objavio je i knjigu *Prilozi historiji Varaždina* (1967, Krešimir Filić i drugi).

⁵³ Druge godine održavanja recitala nije objavljen poseban zbornik, nego su odabrane pjesme s recitala objavljene u časopisu *Kaj. Usp. Pjesme za drugi recital kajkavske lirike "Dragutin Domjanić" Zelina 1971.* *Kaj*, 4(1971), 7-8, str. 72-102. Priređivač izbora nije naveden.

Dominić, Franjo Matulić, Marijan Kralj, Verica Jačmenica Jazbec, Dragutin Vuk, Drago Ulama, Mirko Hadrović, Benedikt Tumpa, Ivo Ladika, Ivica Jembrih, Vladimir Šenjug), *Prigorski glasi* (Ivo Kalinski), *Zagrebački kipci* (Anđela Vokaun Dokmanović, Ljubica Konjević, Melita Runje, Vladimir Vrđuka, Stjepan Jakševac, Boris Lovrečić), *Samoborski zvuki* (Mirko Radušić, Božo Hlastec, Ivo Hrčić, Ranka Novosel) i *Z goranskih sel i šum* (Zdravko Čadež, Franjo Švob). Zbornicima sa zelinskog, zlatarskog i samoborskog recitala kajkavske poezije 1971. pridružio se i zbornik *Popevka zemlji* u kojem je priređivač Dragutin Toma okupio *Hrvatsko kajkavsko pjesništvo Međimuraca i Nemeđimuraca o Međimurju*. S obzirom na uzak regionalno-tematski okvir, u zbornik su uvrštene kajkavske pjesme petnaest pjesnika, i to uglavnom suvremenih.